

України, то за останні 16 років найбільше вона зросла знову ж таки для Черкаської (у 2,4 раза), Волинської (у 2,4 раза), а також Івано-Франківської (у 2,3 раза) областей. Найвищий показник в останні роки спостерігався для Києва, Харківщини та Львівщини.

Отже, основний висновок щодо використання освітньої складової трудового потенціалу виникає на стику проблеми збалансованості підготовки фахівців системою вищих закладів освіти та робітників системою професійно-технічної освіти зі забезпеченням оптимальних конкурентних умов на ринку освітніх послуг та недопущення так званих "інфляційних" процесів в освіті. Іншу проблемну площину формує низька інноваційна активність осіб, котрі мають учені ступені. Тут знову ж таки може постати питання якості їх наукового рівня та здатності продукувати нові прогресивні рішення та втілювати теоретико-методологічні напрацювання у прикладному аспекті. Нові виклики перед вітчизняною системою освіти ставить і розвиток інформаційного суспільства в Україні з помітною трансформацією її пріоритетів. Хаотичність у такому переході призвела до низки проблем, які відображають ефективність використання трудового потенціалу в його освітній складовій. Підтримуємо позицію О. Макарової, яка виділяє ключові проблеми в освітній сфері, поєднуючи їх з тенденціями демографічного характеру. Серед них [1]:

- неймовірно швидко оновлення знань і технологій створює певні ризики. Усе сильніше зростає розрив між тими, хто має успіх на ринку праці, постійно підтримує та оновлює свої знання і навички, і тими, хто безнадійно відстає, не встигаючи за стрімко зростаючими професійними вимогами;
- економічно активне населення не буде в досяжному майбутньому достатньою мірою поповнюватися за рахунок молодих контингентів, які мають знання, що відповідають сучасним вимогам інноваційної економіки;
- інтелектуальний і творчий потенціал людей похилого віку не використовується повною мірою. У суспільстві існують негативні стереотипи стосовно ролі та здібностей старших людей.

Висновки. Реалії засвідчують, що трансформації використання трудового потенціалу країни є хаотичними, при цьому не формуються передумови подальшого розвитку його потенційних складових, через що говорити про детермінованість потенціалу як системи зі збалансованою компонентною структурою є неможливо. Виявлення ретроспективних особливостей використання трудового потенціалу в розрізі його інтелектуальної та освітньої складових дає підстави стверджувати про наявність диспропорцій у динамічних процесах окремих індикаторів, що зумовлюють подальші деструктиви у фазі його розвитку. Структурна зв'язаність компонентів трудового потенціалу є необхідною умовою економічного зростання, дестабілізація якої може призвести до істотних негативних соціальних, а надалі й – економічних наслідків. Все це актуалізує проблему розроблення механізмів та засобів державної політики регулювання трансформації використання трудового потенціалу для забезпечення соціально-економічного зростання країни.

Література

1. Макарова О. Старіння населення України: тенденції та наслідки / Олена Макарова: Новини : Вид-во Ін-ту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.idss.org.ua/arhiv/11_07_2011_makarova.zip.

2. Приймак В.С. Регулювання трансформації трудового потенціалу в регіональній системі ринку праці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою" / В.С. Приймак. – Львів, 2005. – 36 с.

3. Регіони України 2012. Статистичний зб. / Державна служба статистики України. – Ч. 1. – К. : Вид-во Держкомстат України, 2012. – 310 с.

4. Регіони України 2012. Статистичний зб. / Державна служба статистики України. – Ч. 2. – К. : Вид-во Держкомстат України, 2012. – 801 с.

5. Ціжма О.А. Трансформація структури використання трудового потенціалу регіону (на прикладі Івано-Франківської області) / О.А. Ціжма, Ю.І. Ціжма. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vpu/Ekon/2009_7/52.pdf.

6. Шваб Л.І. Трансформація трудового потенціалу підприємства в інтелектуальний капітал та інноваційний продукт / Л.І. Шваб. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10shlikip.pdf.

Гринкевич С.С. Государственное регулирование трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала

Обоснована необходимость государственного регулирования трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала для обеспечения социально-экономического роста страны. Отмечены проявления влияния информационного общества на трансформации использования трудового потенциала. Проанализированы ретроспективные особенности использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала на макро-и региональном уровнях. Выявлены ключевые проблемы в трансформации использования интеллектуальной и образовательной составляющих трудового потенциала.

Ключевые слова: государственное регулирование, трудовой потенциал, трансформация использования трудового потенциала, интеллектуальная составляющая трудового потенциала, образовательная составляющая трудового потенциала.

Hrynkevych S.S. State regulation of transformation using intellectual education and employment potential of components

The necessity of state regulation of transforming the use of intellectual and educational components of the employment potential for socio-economic growth of the country. Specified manifestations influence on the transformation of the information society the use of labor potential. Analyzed retrospective features the use of intellectual and educational components of the labor potential at macro and regional levels. Identified key challenges in transforming the use of intellectual and educational components of the labor potential.

Keywords: government regulation, employment potential, transformation utilization of labor potential, intellectual component of labor potential, the educational component of the labor potential.

УДК 336.1

Аспір. А.Я. Крупка¹ –

Тернопільський національний економічний університет

ПОЗАБЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто стан і перспективи недержавного фінансування галузі культури і мистецтва у сучасних умовах. Визначено проблемні аспекти інвестування культурно-мистецької сфери та запропоновано оптимальні шляхи вирішення задекларованих проблем на державному рівні. Досліджено роль меценатства у контексті соціальної відповідальності бізнесу. Запропоновано оптимальні напрямки залучення недержавних фінансових ресурсів у галузь культури і мистецтва з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: позабюджетне фінансування, меценатство, спонсорство.

¹ Наук. керівник: доц. Т.О. Кізіма, д-р екон. наук

Постановка проблеми. Залучення недержавних коштів у культуру і мистецтво має багатовікові традиції, однак важливе значення має модель її фінансування з боку держави, обумовлена національними традиціями, особливостями законодавства та іншими факторами. Незважаючи на існування різних підходів і різних моделей фінансування культури з боку держави, простежується важлива схожість – це відношення до культури як до чинника духовного та економічного розвитку суспільства. Внаслідок цього численні організації у сфері культури входять в єдиний економічний сектор, що вимагає до себе уваги і комплексного підходу, як від держави, так і з боку приватного капіталу.

В Україні спостерігається традиційна недооцінка значення гармонізації соціальних відносин. Поряд з об'єктивними чинниками загострення кризових явищ, не останню роль відіграють суб'єктивні фактори. Безпрецедентна соціальна диференціація, масове поширення бідності, спроба перекласти тягар кризових явищ на плечі пересічних громадян, зниження рівня якості їхнього життя – результат соціальної безвідповідальності держави і бізнесу, громадянського суспільства. У такій ситуації актуалізується проблема підвищення рівня відповідальності усіх соціальних суб'єктів – держави, бізнесу і громадянського суспільства відповідно до їхніх повноважень.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню стану і перспектив фінансування галузі культури і мистецтва приділено не надто багато уваги з боку вчених, проте можна виокремити вчених, які все ж порушили цю проблематику, зокрема: О.П. Віхров, Г.В. Герасименко, О.А. Гриценко, О. Киричук, І.О. Куліш, Л. Максим'як, В.В. Солодовник та інші. Зважаючи на брак наукових розробок та нагальність пошуку додаткових джерел фінансування культури, дослідження недержавних напрямків фінансування галузі культури і мистецтва є надзвичайно актуальною проблемою сьогодні.

Мета роботи – дослідження стану недержавного фінансового забезпечення закладів культури і мистецтва в Україні та визначення перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Небажання та неготовність суб'єктів господарювання у критичній ситуації надавати переваги соціально значущим інтересам і цілям, відійти від вузькогрупових, корпоративних, тимчасових пріоритетів призводить до швидкого незадоволення в суспільстві, зростання соціальної напруженості, конфліктних ситуацій.

Зниження інтересу до питань меценатства і спонсорства зумовлює критичний стан галузі культури і мистецтва, якій доводиться працювати в складних економічних умовах, часто відмовляючись від проведення мистецьких проєктів через відсутність достатнього фінансування. Проте багато творчих організацій і колективів сьогодні зуміли перейти на ринковий формат взаємин, хоча це не вирішує проблеми загалом.

Найпоширенішими видами позабюджетного фінансування закладів культури і мистецтва є: патронаж і меценатство; благодійництво та спонсорство; членські внески; пожертвування; гранти; кредити; резервні вкладення тощо [1].

Загалом усі види недержавного фінансування можна поділити на два види: які передбачають отримання фінансових дивідендів від вкладення коштів; метою є отримання непрямої вигоди у вигляді формування іміджу компанії, або взагалі відсутність будь-яких корисних мотивів.

Безперечно другий вид фінансової підтримки є найбажаніший, адже заклади отримують кошти на безповоротній основі. Така діяльність підприємницьких структур пов'язана із соціальною відповідальністю бізнесу.

В Україні протягом останніх років спостерігається стала тенденція до усвідомлення потреби у соціально-відповідальній поведінці різних членів суспільства, і передусім бізнесу.

Пояснень цьому феномену кілька. По-перше, в Україні через порівняно нетривалу сучасну історію бізнесу, суспільство має певні очікування від нього, не завжди усвідомлюючи природу бізнесу, його проблеми та мотивацію.

По-друге, через відносну нестабільність життя, економічні та соціальні потрясіння в суспільстві традиційно спостерігається тяжіння до благодійності, люди сприймають такі випадки поведінки бізнесу як належне.

По-третє, велика кількість соціальних та економічних проблем, з якими стикається державна влада в Україні, певним чином підштовхує бізнес як найбільш активного суб'єкта суспільного життя перебирати частину державних функцій та завдань на себе.

Кінцева мета існування зазначених та інших факторів створює певне підґрунтя для формування соціальної відповідальності бізнесу як певної стратегії власного розвитку, діяльності, усвідомлення відповідальності за сприяння та досягнення сталого розвитку компанії, громади, держави загалом.

Дії компанії відносно середовища, у якому вона функціонує, та відносно її впливу на навколишнє середовище стали важливою частиною оцінки її діяльності та можливості досягти сталості у своїй діяльності. Вагомого значення для такого розвитку набуває оточення компанії, яке представлено безпосередніми та опосередкованими заінтересованими особами, що мають певний інтерес у діяльності компанії – її партнерів, споживачів, працівників та їх представників, громади, в якій знаходиться компанія, неурядових організацій, фінансових інституцій, інвесторів, держави тощо.

Міжнародний досвід показує, що фактичний рівень підтримки бізнесом благодійності та неприбуткових організацій у цілому майже не залежить від наявності податкових пільг та власного задекларованого прибутку. Проте прозорість та можливість контролю за цільовим використанням цієї допомоги залежить переважно від адекватної державної політики. У нашій державі бізнесовим структурам вигідніше надавати благодійні внески з власного чистого прибутку, ніж скористатися такими пільгами.

Виявлення соціальної відповідальності у всіх формах супроводжується не лише додатковими витратами підприємства, а й деякими перевагами та новими можливостями для нього, а саме: зміцнення репутації та іміджу, ефективніше ведення бізнесу, підвищення інвестиційної привабливості організації та конкурентоспроможності, сприятливі довгострокові перспективи тощо. Так, вигодами, які отримує бізнес від виконання принципів соціальної відповідальності, є:

- підвищення професіоналізму та розвиток кадрового потенціалу на підприємстві;
- формування репутації організації;
- зростання довіри населення до діяльності компанії, її товарів та послуг;
- відповідність вимогам світової економічної спільноти;

- можливість формування партнерських відносин із владними структурами, громадськістю та пресою.

Перевагами, які отримує суспільство від дотримання бізнесом принципів соціальної відповідальності є:

- можливість встановлення партнерських відносин між бізнесом, владою і громадськістю;
- можливість надання адресної екстреної допомоги громадянам, які її потребують;
- удосконалення та розвиток соціальної захищеності населення;
- можливість залучення інвестицій у певні суспільні сфери;
- можливість підтримки громадських ініціатив, інноваційних проєктів, розвитку соціальної і творчої активності населення, збереження та використання інтелектуального ресурсу на потреби країни і регіону [2].

У ринкових умовах господарювання, на шляху реалізації нових можливостей, будь-яке підприємство часто відчуває вплив негативних тенденцій у соціумі, які не може подолати влада. У такій ситуації місія підприємства при впровадженні соціальної відповідальності бізнесу полягає не тільки в їх урахуванні, а в розробленні заходів щодо їх зменшення або призупинення у майбутньому. Для досягнення результативності цього процесу доречно було б соціальні проблеми перетворити на ідеї для соціальних інновацій, які здатні забезпечити майбутній прибуток підприємству. Якщо це неможливо, то основним соціальним обов'язком підприємства є ефективне та відповідальне виконання функцій, заради яких воно було створене.

Важливим напрямком впровадження соціальної відповідальності бізнесу, безперечно, є галузь культури і мистецтва, яка завжди страждала від недофінансування, а тим більше – в часи економічних негараздів. Водночас, світовий досвід показує, що за умов ринкової економіки сфера культури не може і не повинна розраховувати лише на державне фінансування. У країнах Європейського Союзу існує розгалужена система залучення додаткових джерел фінансування культурної сфери, адже скорочення бюджетних видатків на культуру та залучення позабюджетних коштів стало характерною тенденцією останніх десятиліть у більшості європейських країн.

Включення соціальної відповідальності в базові функції бізнесу є сьогодні актуальним завданням. Панівною тенденцією в корпоративній політиці стає вирішення таких проблем, як налагодження зворотних зв'язків з інвесторами і споживачами, розгляд їхніх скарг і пропозицій. Все це є прямим наслідком того, що корпоративний сектор став усвідомлювати свої зобов'язання перед суспільством, використовувати у своїй діловій практиці принципи соціальної відповідальності, визнавати, що наявність громадської позиції йде йому на користь [3].

Галузь культури і мистецтва в сучасних умовах характеризується відсутністю дієвих механізмів управління, що дають змогу залучати до цього сектору економіки значні обсяги фінансових ресурсів, оскільки органами законодавчої влади не створені дієві нормативно-правові засади, що дають змогу ефективно взаємодіяти суб'єктам господарювання культурного комплексу України з фінансовими, банківськими структурами, лізинговими компаніями, організаціями інших галузей народного господарства.

Розглядаючи економічні та фінансові чинники, що негативно впливають на підвищення ефективності інвестиційних процесів у сфері культури, потрібно зазначити [4]:

- нерозвиненість принципів і критеріїв фінансування закладів культури;
- відсутність стратегічної державної політики в галузі культури і мистецтва;
- відсутність стабільності та надійності у функціонуванні банківської системи;
- низький рівень доходів населення;
- застаріла матеріально-технічна база закладів культури;
- нерозвиненість процесів надання спонсорської та меценатської допомоги.

Не менш негативно впливають на процеси інвестування в сферу культури скорочення коштів спонсорів та меценатів; падіння попиту на послуги організацій культури; скорочення державних витрат на культуру, а також низькі темпи проведення бюджетної реформи. Ці фактори ускладнюють залучення у сферу культури вітчизняних та іноземних інвестицій.

Треба визнати, що залучення недержавних коштів у культуру має багатовікові традиції, однак важливе значення має модель її фінансування з боку держави, обумовлена національними традиціями, особливостями законодавства та іншими факторами. Незважаючи на існування різних підходів і різних моделей фінансування культури з боку держави, простежується важлива схожість – це відношення до культури як до чинника духовного та економічного розвитку суспільства. Внаслідок цього численні організації у сфері культури входять в єдиний економічний сектор, що вимагає до себе уваги і комплексного підходу як від держави, так і з боку приватного капіталу.

До факторів, що позитивно впливають на підвищення ефективності інвестиційних процесів у сфері культури, можна також віднести [4]:

- зацікавленість держави та суспільства у розвитку культури;
- різноманіття основних напрямків діяльності культурних закладів, розвиток творчих індустрій;
- підвищення якості та забезпечення різноманітності культурних послуг.

Однак, на нашу думку, найбільш істотним фактором, здатним значним чином вплинути на підвищення ефективності інвестиційних процесів у сфері культури в Україні, є наявність висококваліфікованих фахівців, які мають необхідний рівень знань для ефективної діяльності у сфері культури в умовах посиленої конкуренції.

Наразі в Україні слабо розвинені механізми залучення позабюджетних коштів на розвиток культури, а бюджетна підтримка орієнтована переважно на державні та комунальні заклади культури. Водночас існує необхідність підтримки діяльності культурних організацій різних форм власності (громадських, приватних) та адаптації бюджетних установ до роботи у ринкових умовах.

Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності здійснив опитування 20 провідних компаній України на тему "Майбутнє корпоративної соціальної відповідальності в умовах кризи", з огляду на прогнозовані зміни обсягу та спрямованості соціальних інвестицій бізнесу. Як показали результати дослідження, хоча компанії заявили про свій намір продовжувати інвестиції в розробку нових продуктів і послуг, вдосконалення організаційного управління та трудових практик, бюджети соціальних проєктів та благодійництва зменшились в се-

редньому на 20-30 %. Серед галузей, що зазнають найбільших втрат – культура та мистецтво. Багато з компаній підтвердили скорочення соціальних інвестицій на допомогу місцевим громадам та малозахищеним верствам населення. Водночас, в окремих сферах планується зростання інвестицій та реалізація нових проєктів – це, зокрема, стосується енергозбереження та навколишнього середовища, підвищення кваліфікації працівників [5]. Отже, при усій скруті, українській культурі розраховувати на додаткові джерела фінансування залишається вкрай важко.

Серед першочергових рекомендацій, що містяться в експертному висновку Ради Європи "Культурна політика України – оцінка міжнародних експертів", наголошено на необхідності встановлення партнерства та кооперації між культурою, бізнесом та органами державної влади, що дасть змогу залучити ширші можливості та ресурси для розвитку кожного сектора.

Висновок. З усього зазначеного вище робимо висновок, що в Україні є можливості для розвитку соціальної відповідальності менеджменту, який притаманний розвиненим країнам, та залученні інвестиційних ресурсів у галузь культури і мистецтва, яка є тією важливою сферою відновлення духовного та морального стану населення. Для цього потрібно змінити ставлення до культури як з боку держави, так і з боку громадськості. Необхідно зробити цю галузь пріоритетною, популяризувати її серед представників бізнесу, розробити стратегію розвитку, та вже сьогодні сприяти залученню додаткових фінансових ресурсів шляхом надання податкових пільг, бо втративши таку важливу і розвинену галузь економіки, відновити її в майбутньому буде вкрай важко.

Література

1. Щекова Е.Л. Экономика и менеджмент некоммерческих организаций : учебник [для студ. ВУЗов] / Е.Л. Щелкова. – СПб. : Изд-во "Лань", 2004. – 192 с.
2. Гальчак Х.Р. Соціальна відповідальність бізнесу в ринкових умовах господарювання / Х.Р. Гальчак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Комп'ютерні системи проектування. Теорія і практика. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2011. – № 698. – С. 140-146.
3. Черних О.В. Сутність та значення політики соціальних інвестицій в діяльності підприємств / О.В. Черних // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 1-2. – С. 80-86.
4. Киричук О. Вдосконалення механізмів фінансування культурно-мистецької діяльності в Україні / О. Киричук, Л. Максим'як // Ефективність державного управління. – 2008. – № 14/15. – С. 277-285.
5. Герасименко Г.В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку в Україні / Г.В. Герасименко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – С. 130-133.

Крупка А.А. Внебюджетное финансирование области культуры и искусства в Украине: тенденции и перспективы развития

Рассмотрены состояние и перспективы негосударственного финансирования отрасли культуры и искусства в современных условиях. Определены проблемные аспекты инвестирования культурно-художественной сферы и предложены оптимальные пути решения задекларированных проблем на государственном уровне. Исследована роль меценатства в контексте социальной ответственности бизнеса. Предложены оптимальные направления привлечения негосударственных финансовых ресурсов в отрасль культуры и искусства с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: внебюджетное финансирование, меценатство, спонсорство.

Krupka A.Ya. Extra budgetary funding arts and culture in Ukraine: trends and prospects

Prospects of private funding for arts and culture in the modern world. Identified aspects of investing cultural and artistic fields and offered the best solutions to problems declared at the state level. The role of philanthropy in the context of social responsibility. The optimum directions nongovernmental attract financial resources in arts and culture based on international experience.

Keywords: extra-budgetary funding, patronage, sponsorship.

УДК 37.01:71

Асист. О.С. Троцька, канд. пед. наук –

Тернопільський НПУ ім. Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛАНДШАФТНИХ ДИЗАЙНЕРІВ

Проаналізовано особливості екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів, проблему переорієнтації світоглядних орієнтирів молоді з концепції антропоцентризму на концепцію екоцентризму. Обґрунтовано необхідність формування екологічного світогляду студентів та екологізації змісту дизайн-освіти.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічний світогляд, екоцентризм, ландшафтні дизайнери, екодизайн.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена стратегічними завданнями з підтримання гомеостатичного стану психо-фізіолого-екологічного статусу людини в антропічно-трансформованому середовищі її існування та діяльності. Разом з тим, докорінні освітні зміни, які відбулися в Україні за останнє десятиліття, а також тенденції світового розвитку, потребують не менш серйозних змін у підходах до формування екологічної вихованості молодих поколінь, від яких залежить інтенсивність конструктивних змін у ставленні особистості та суспільства до глобальної екосистеми Землі, вихід його на нову прогресивну екологічно-безпечну стратегію проживання.

Екологічна та економічна кризи частково корисні тим, що стимулюють людей відмовлятися від застарілих стереотипів і створювати нові підходи у виробництві, навчанні, побуті, дизайні середовища. Тому дизайн-освіта у вищому навчальному закладі повинна бути спрямована не лише на формування у студентів спеціальних професійних умінь і навиків, творчих здібностей, а й на формування екологічного типу світогляду, адже ландшафтний дизайн – це мистецтво гармонійного перетворення, удосконалення та зміни середовища для задоволення не лише матеріальних, але й духовних, естетичних потреб людини. Середовище проживання, предмети побуту безумовно мають потужний виховний потенціал, зокрема й для екологічного виховання. Тому в майбутнього дизайнера повинні бути сформовані чіткі екологічні установки, він має стати активним учасником екологічно позитивного ставлення до природи.

Аналіз актуальних досліджень. Особливості підготовки дизайнерів досліджували О. Боднар, В. Глазичев, Н. Євдокімова, Н. Ковешнікова, В. Прусак, П. Татіївський, Л. Холмянський, А. Чебикін, О. Фурса, М. Яковлев та ін. Проте проблему екологічного виховання майбутніх ландшафтних дизайнерів ще не достатньо обґрунтовано, не розроблено так чітко, як цього потребує сучасна практика життєдіяльності людства.